

'וְהִסִּיר אֶת מְרָאָתוֹ בְּנִצָּתָהּ' - הַאיִבֵּר הַמוֹסֵר מִטַּעֲמֵי 'מוֹסֵר'...

ספר ויקרא פרק א

(יד) וְאִם מִן הָעוֹף עָלָה קָרְבָּנוֹ לַיהוָה וְהִקְרִיב מִן הַתְּרִים אוֹ מִן בְּנֵי הַיוֹנָה אֶת קָרְבָּנוֹ: (טו) וְהִקְרִיבוּ הַכֹּהֵן אֶל הַמִּזְבֵּחַ וּמָלַק אֶת רֵאשׁוֹ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַהּ וְנִמְצָה דָּמָו עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ: (טז) וְהִסִּיר אֶת מְרָאָתוֹ בְּנִצָּתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֶצְלַת הַמִּזְבֵּחַ קִדְמָה אֶל מְקוֹם הַדָּשָׁן:

רש"י

(טז) מוראתו – מקום הרעי וזה הזפק: בנלטה – (ת"כ) עס בני מעיה ונולה לטון דבר המאוס כמו: כי נלו גם נעו וזה שת"א באוכליה וזהו מדרשו של אבא יוסי בן חנן שאמר נוטל את הקורקבן עמה.

ורז"ל אמרו: קודר סביב הזפק בסכין כעין ארובה ונוטלו עס הנולה פעל העור.

[וממשיך רש"י:] בעולת בהמה שאינה אוכלת אלא באכוס בעליה, נאמר והקרב והכרעים ירחץ במים והקטירה, בעוף שנזון מן הגזל נאמן 'זהשליך' את המעים שאכלו מן הגזל:

שאלות על פירושו:

1. מה דחקו להביא 'מדדרשו' רחוק מהפשט? ועוד להקדימו לפני פי' רבותינו שהוא [בטענת הרמב"ן] פשטני יותר? למה לרש"י שני-פירושים?

רמב"ן חולק על רש"י

(טז) והסיר את מוראתו בנוצתה [מצטט את פירש"י ופוסק:] ואיננו נכון! שאין נוצה בשום מקום אלא נוצה ממש [נוצות הכנפיים] וכן כי נצו גם נעו, יאמר שהעלו נוצה לעופף ממקומם אל הגולה וגם ינועו שם שלא מצאו מנוח וכמוהו כי נצא תצא (ירמיה מח ט)...אבל לשון 'נוצה' לא ימצא בדברי הרב [שהם 'בני המעיים' - במשמעות שהוא דבר מאוס]:

2. מה קשר סיום-פירושו של רש"י [אודות ההבדל בין עולת בהמה לעולת העוף] שהוא ענין בפני עצמו, תחת ד"ה זה, היה לו לפתוח 'דיבור-המתחיל' חדש?

יש לומר:

יסוד פירושו של רש"י הוא בגישה-המוסרית, הבאה לנמק מדוע מצווה התורה להסיר

חלקים מן העוף - והלא 'עולה' היא, שקריבה 'כליל'?! ואם בגלל מאיסותם - ישנה אפשרות לנקותם ולרחצם?...

אי לכך ראה לנכון לפרש שהתורה כללה בציווי 'והסיר' לא רק 'את מוראתו' [ה'זפק': האיבר הראשון שקולט את המזון ה'גזול'] – אלא את כל איברי-העיכול: גם את ה'קורקבן' וגם ה'מעיים' [שגם בהם מתעכל הגזל]

•

אבל הוקשה לרש"י והרי בפסוק מזכיר מפורשות רק "והסיר מוראתו בנוצתה" - וכי רק הזפק נהנה מהגזל?.. גם למה להסיר את 'נוצות הזפק', הלא זו עולה כליל!?

לכן נדחק לפרש ש"נוצתה" מלשון 'דבר מאוס' [אף שהוא רחוק ממשמעותו המילולית הרגילה] ופירושו: להסיר הזפק יחד עם בני המעיים, שהם בסוף של כל שלבי מערכת העיכול [הנהנית מהגזל]

ומסתיע גם ב'מדדרשו של אבא יוסי בן חנן' הטוען שיחד עם שלילת הזפק יש להסיר את כל החלקים המחוברים אליו והנגררים עמו, ה'קורקבן' ובני המעיים.

למה שלא 'ירחצום במים' ויקריבו?

[מסיים רש"י בהמשך לגישה המוסרית]: ...
בעולת בהמה שאינה אוכלת אלא באכזריות
נאמר 'הקרב והכרעיס ירחץ במים והקטיר',
בעוף שנזון מן הגזל נאמר 'השליך' את המעים
שאלו מן הגזל:

כלומר ב'קרב וקרעיים' של בהמה, יש בהם
'פסולת גשמית' של פרש ובוץ, אמרה תורה
שדיו לרוחצם ויוקטרו כליל,

אבל בעוף הבעיה היא 'פסולת-רוחנית' של
הגזל, לכן לא יעלו על המזבח.

ובזה חידד עוד יותר את הגישה המוסרית,
אשר לא רק 'תוכנן' של המעיים שנאווי
למזבח, מפני שהוא היה במקורו 'מזון גזול',
אלא אפילו 'בני המעיים' עצמם, [כולל כל
המערכת העיכול] שאינם גזל, אבל 'אכלו מן
הגזל', לכן ל'מיאוס-מוסרי' זה לא תועיל שום
רחיצה... ולא יעלו למזבח!

ההיבט המוסרי בכל דיני קרבן העני

רש"י על ויקרא פרק א פסוק טו
והקריבו – (חולין סה) אפי' פרידה אחת יביא:
הכהן ומלק – אין מליקה בכלי אלא בעלמו של כהן...
ונמנה דמו – ... כובץ בית השחיטה על קיר המזבח
והדס מתמנה ויורד...

רש"י על ויקרא פרק א פסוק יז
וקסע – אין קסוע אלא ביד וכן הוא אומר בשמשון
(שופטים יד) וקסעוהו קסע הגדי: כנפיו....

אבל לפי הפירוש ש'נוצתה' הכוונה היא
ל'פרש המאוס' שבקורקבו ובני המעיים,
איברים אלו אין לשייכם אל הזפק, אלא
אל 'העוף' (והוא לי זכר).

א"כ היה לו להמשיך 'בנוצתו' [=בני-מעיו של
העוף!] ואם נקט הפסוק לשון נקיבה –
בהכרח כוונתו 'לנוצתה' של ה'מוראה',
שהיא לי נקיבה [=ומשמעותו הנוצות שמול הזפק,
בלבד]

וכיצד אפשר להסיר רק הנוצות שמול הזפק,
מבלי שייגררו אחריהם עוד חלקים מן העור,
שלא יזכו לעלות למזבח כליל? מביא רש"י
דברי רז"ל:

תלמוד בבלי מסכת זבחים דף סה, א
... דבי רבי ישמעאל תנא בנוצתה בנוצה שלה
[של ה'מוראה'] קודרה בסכין כמין ארובה.

רש"י זבחים
'הא כילד קודר את העור סביבות הזפק כמין
ארוכה ונוטל נוטה ועור שכנגד הזפק עם הזפק
אבל בלא קדירה, לא!
שעור נמשך אחריו ונוטל יותר [מן הדרוש
והרי היא 'עולה בליל']:

אבל פירוש זה השני, למרות היותו מתאים
יותר לפשט, איננו מבטא דין את הגישה
המוסרית, שהיא פנימיותו של הקרבן,

לכן העדיף רש"י להקדים 'מדרשו של אבא
יוסי בן חנן', המבטא את תוקף-הסלידה
מ'גזל', שלכן הוא סובר שיש להסיר את כל
מערכת העיכול, כולל 'בני מעיה'.

ובפירוש 'מדרש' זה בא רש"י להדגיש עד
כמה הקב"ה "שונא גזל בעולה", לא רק
ה'זפק' – בו מונח המזון הלעוס, כ'רסק'
שעדיין מוכרת מהותו [ה'גזל בעינו']

לא רק ה'קורקבו' – שהוא קיבת-השרירים
של העוף, בו מונח המזון המעוכל ע"י מיצי
קיבה, שנשתנתה צורתו [אך עדיין ניתן לזהות
הרכבו-הכימי של המזון הגזול]

אלא אפילו את 'בני-המעיים' – שם התחנה
האחרונה של המזון, בה הפך לפרש שאין בו
זכר למזון [ה'גזול'] המקורי, גם אותו יש
להסיר, כי לא יעלה על המזבח דבר
שבמקורו היה 'גזול'!

מעלת הפירוש השני של רז"ל?

כי [לפי הראשון] התחביר של הפסוק לא חלק:
אם 'נוצה' היא 'בני-מעיים' – כיצד נפרש
'נוצתה' בל' נקיבה - [של מי?] של היונה?

אם כן למה נאמר קודם "מוראתו" בלשון זכר
[של העוף!] כלשון כל פסוקי הפרשה:

ספר ויקרא פרק א

(טו) וְהִקְרִיבוּ הַכֹּהֵן אֶל הַמִּזְבֵּחַ וּמִלֵּק אֶת
רֵאשׁוֹ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַהּ וְנִמְצָה דָּמוֹ עַל
קִיר הַמִּזְבֵּחַ:

אם אמנם 'נוצתה' פירושה ה'נוצות' שמול
הזפק [ה'מוראה'], מובנת השייכות של
הנוצות אל ה'מוראה' [שהיא לי נקיבה].